

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 22

ZATERDAG 3 JUNI 1933

HET HEK VAN DE BUITENPLAATS „VREEDENHOFF” AAN DE BINNENZIJDE
BIJ HET ARTIKEL: „DECORATIEVE HEKKEN UIT DE VECHTSTREEK”

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

NEDERLANDSCHE PLAATSNAMEN (SLOT), DOOR DRs.	
L. MARTENS	BLZ. 260—261
DE WOLK, DOOR W. S.	BLZ. 261
ROTS- EN MUURTUINEN (SLOT) (GEÏLL.), DOOR	
JOHN BERGMANS	BLZ. 261, 267—270
DECORATIEVE HEKKEN UIT DE VECHTSTREEK	
(GEÏLL.), DOOR IR. J. P. FOKKER.	BLZ. 259, 262—264
WESPEN (GEÏLL.), DOOR G. B.	BLZ. 264—265
HVAR (GEÏLL.), DOOR M. VAN ITTERSUM—VAN	
ITTERSUM	BLZ. 275—267
FAMILIEGELUK IN DEN VIJVER en IN HET YELLOW-	
STONE PARK (V. S.) (ILL.)	BLZ. 270

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

Iets over Nederlandsche plaatsnamen en hun ontstaan

DOOR DRs. L. MARTENS

(Slot)

WE zouden immers dat Broek eens nader bezien. Broek is een moerassig stuk grond. Ons waterlandje is daar niet van gespeend; we vinden dan ook heel wat plaatsnamen daarmee samengesteld. ⚡ Daar is vooreerst Broek-in-Waterland: water dus in het kwadraat. Verder noordwaarts en misschien om het van het vorige te onderscheiden Broek-op-Langendijk. In Groningen liggen Noordbroek en Zuidbroek, in den anderen hoek van ons land Hoensbroek, en verder nog Bennebroek, Polsbroek (bij Schoonhoven), Grootbroek en Lutjebroek. Deze twee laatste als tegenstelling bedoeld, evenals Lutjegast en Grootegast, waarvan het laatste voor enkele jaren op zoo droevige wijze beroemd geworden is. Lutje is nl. klein, dat we in de uitdrukking een luttel bedrag terugkennem. Zijn Engelsch broetje is little. Een echt Nederduitsch woord dat lutje; het bestaat nog in de Nederduitsche dialecten, die in Noord-Duitschland gesproken worden, terwijl het aequivalent in het Hoogduitsche taaleigen van Midden- en Zuid-Duitschland „klein” is. Klein beteekent oorspronkelijk fijn, kostbaar, wat nog blijkt, als we spreken van kleinood, kostbaar sieraad. Om de rij van Broek te sluiten, noemen we Mastenbroek bij Kampen, in de literatuur bekend door „de Pastorie van Mastenbroek”, en Oldebroek op de Veluwe. ⚡ Het eerste deel in Oldebroek is een andere vorm voor oud, die in het noordoostelijk deel van ons land thuishoort en aansluit bij de Deutsche en Engelsche woorden: alt en old. ⚡ Hetzelfde taalverschijnsel treft ons in zout met het Deutsche Salz en het Engelsche salt daarnaast. ⚡ Deze overeenkomst tusschen Oostnederlandsch en Duitsch laat zich gemakkelijk verklaren: de taal, die door het volk vanouds gesproken wordt, stoort zich niet aan toevallige latere historisch-politieke grenzen. De taal heeft haar eigen grenzen. Deze grens nu voor eenerzijds oud, anderzijds old, alt, ligt meer naar het westen toe dan de politieke grens; zij loopt van Emmerich af over Doesburg en Zutphen dwars over de Veluwe, rechts daarvan vinden we de vormen met l. ⚡ Nu zal het ook duidelijk zijn, waarom in noordoostelijk Nederland zoovele plaatsnamen uitgaan op wolde, dat in het Nederlandsch woud, in het Duitsch wald luidt. Ik noem in Friesland en Groningen Nieuwolda, Midwolda, Finsterwolde, Noordwolde, Bellingwolde, Westerwolde, Schildwolde en het onzen „Noordschen” watersportliefebbers welbekende Paterswolde, op de Veluwe Woldbergen. Ons land, vroeger rijk beboscht, vooral in het Oosten, moet zelfs, naar men beweert, zijn naam daaraan te danken hebben, want Holland zou Holtland of Houtland beteekenen. Naarmate de bevolking zich uitbreidde, kwam er behoefte aan meer akker-, bouwen weidegrond, men ging de bosschen omhakken, rooien. ⚡ Vandaar de plaatsnamen op rode, rade, raai en rooi. St. Oeden-

rode, Wanrooi, Kerkrade, Venraai, Nistelrode, Tienraai, Castenraai. ⚡ Het boschrijke karakter van ons land, ook weer vooral in het Oosten, spreekt nog uit andere samenstellingen, die op loo of lo. ⚡ Vooreerst 't Loo zonder meer, dan Almelo, Markelo, Borculo, Hoenderloo, Otterloo, Hummelo, Angerloo, Dwingelo, Dinxperlo, Groenloo, Heiloo, in Limburg Venlo, in Brabant Mierlo, Boekelo in den Achterhoek, bekend om de zoutwinning; dit laatste in hedendaagsch Nederlandsch omgezet is „beukenbosch”. Dat „loo” is ook bij onze oostelijke bureu bekend, in Westfalen b.v. ligt Gütersloh; verder zijn er nog Hemsloh, Marienloh, Wadersloh en Wuppertalloh. ⚡ In het Middelhoogduitsch was „loo” nog een „dagelijksch” woord. De groote Zuidduitsche middel-eeuwsche dichter Walter von der Vogelweide, die zoo innig de natuur kon beschrijven, treurt midden in den barren winter om den zomer: toen was de wereld vol kleurenpracht, de vogels zongen, waar nu de grijze bontekraai krast, de dwazen roepen om sneeuw, de arme menschen klagen: o wee! En dan de verzuchting van den dichter: „sumer mache uns aber frô, dû zierest anger unde lô” (zomer, maak ons weer blij, gij tooit veld en bosch). ⚡ In datzelfde gedicht herinnert Walter zich vol weemoed den vorigen zomer: „ich saz ûf eime grünen lê”, (ik zat op een groenen heuvel) voor mijn voeten ontsproten de bloemen en de klaver. Dat lê = heuvel bestaat nu ook alleen nog maar in eigennamen: Heiligerlee, uit onze vaderlandsche geschiedenis bekend, en het pendant ervan in het Nederduitsch als titel van een Gustav Frenssen's romans: Hilligenlei; dan nog Westerlee bij Winschoten. ⚡ Onze lezers en zeker de katholieke onder hen, kennen het woord parochie. Evenals vele andere woorden is dit uit het vulgair Latijn tegelijk met den godsdienst in onze taal overgenomen. Wat is vulgair Latijn? Het Latijn, zooals het door het „vulgus”, het volk, gesproken werd, en wel in de Romaansche landen in de vroege middeleeuwen. Uit dat vulgair Latijn zijn de Romaansche talen later ontstaan: het Italiaansch, Spaansch en Fransch. Vandaar dat een verwoed flamingant verachtelijk kon smalen: Fransch! een verbasterd boerenlatijn! Dit Latijn is de taal gebleven van kerk en monniken. In de Germaansche landen had het volk vanouds zijn eigen taal, en dat was Duitsch of Dietsch, want dit beteekent niets anders dan „van het volk” of „volksch”, de taal van het volk in tegenstelling met die der kerk, der monniken en geleerden. In deze laatste hooren dus woorden als parochia en parochus, zelf van oorsprong bovendien Grieksch, thuis. In de kerkelijke taal was parochia het gebied, waarover een parochus of pastoor — pastoor beteekent eigenlijk herder — zeggenschap had. Het „Dietsche” woord voor parochie was „kerkspel”, dat tengevolge van een bekend taalverschijnsel, assimilatie genoemd, tot kerspel of karspel werd. Kerspel is het gebied van een bepaalde kerk. Dat echt inlandsche woord heeft het echter moeten afleggen voor den vreemden indringer. Het kon zijn bestaan alleen redden in enkele eigennamen, die niet meer zoo aan de wisselingen der levende, zich steeds ontwikkelende spreektaal onderhevig zijn. Vandaar de namen Oudkarspel, Bovenkarspel, Hoogkarspel, Weesperkarspel, Zwollerkarspel, en een deel van Stolwijk heet nog „de Karspel”. In het Duitsch bestaat Kirchspiel nog zelfstandig. ⚡ Kerspel ontstond dus uit kerkspel. Een soortgelijke verandering onderging ook het bekende „kermis”, oorspronkelijk dus „kerkmis”. De kerkmis is de mis, die op den jaarlijkschen herdenkingsdag der inwijding van het kerkgebouw op plechtige wijze gecelebreerd werd. Het was dus een religieuze feestdag. Daarmee werden al gauw feestelijkheden buiten de kerk verbonden, die later, los van den kerkwijdingsdag, tot de ons bekende vermakelijkheden leidden en nog steeds kermis heeten. ⚡ Opvallend is, dat naast plaatsnamen met kerspel of karspel er in Friesland enkele bestaan met parochie: St. Jacobiparochie, St. Annaparochie en Vrouwenparochie, dit laatste dus de parochie, waarvan de kerk aan Onze Lieve Vrouw gewijd was. ⚡ De oorspronkelijke beteekenis van spel of spil als gebied vinden we ook nog in andere namen terug en wel in „dingspil”. In Drente bestaan de streeknamen Rolder Dingspil ten zuiden van Assen en Rolde, Diever Dingspil rond Diever en Beiler Dingspil ten noorden van Hoogeveen. Spil is ook hier gebied, maar ding? Dit woord leeft weer in zijn oude beteekenis op, wanneer we het zetten naast rechtsgeding. Ding beteekent oorspronkelijk verhandeling, dan ook rechtsverhandeling. Dingspil ontpopt zich dus als rechtsgebied en daarmee zijn die streeknamen dan hersteld in hun beteekenis van rechtsgebied, ressorterend onder Rolde, Diever en Beilen. ⚡ Men zegt wel eens: iemand

dingtaal laten hooren, dit wil zeggen: krachtige, klemmende taal, zooals dat noodig is bij een rechtsgeleding, om den rechter te overtuigen. Den beklagde verdedigen hoort ook thuis bij een rechtsverhandeling, niet alleen juridisch, maar ook taalkundig, want verdedigen ontstond uit verdedigen, en dit is op één lijn te stellen met verdadingen, beteekend voor het gerecht dagen, voor het gerecht verhandelen, „verdedigen” dus in de tegenwoordige beteekenis. Verdadingen hangt samen met dading (dag + ding) en beteekent gerichtstermijn, vergelijk, geschil. ☞ Ons Burgerlijk Wetboek van 1838 gebruikt dit archaïsch woord in den zin van overeenkomst, waarbij een proces wordt voorkomen of beëindigd, dus een minnelijke schikking. ☞ Tot slot nog enkele woorden, die, behalve in plaatsnamen, ook nog zelfstandig gebruikt worden. Een zijl is een waterkeering, een sluis. (Het ons nauw verwante Nederduitsch heeft Siel, dat door den Nederduitschen schrijver Theodor Storm in zijn novelle „Der Schimmelreiter” herhaaldelijk gebezigt wordt. Daarnaast leeft het voort in eigennamen als Blokzijl, Delfzijl, Termunterzijl en Munnikenzijl. Zooals men ziet, vindt men zijl hoofdzakelijk in het noordoosten van ons land. In Zeeland en Vlaanderen spreekt men meer van „sas”, dat ook sluis, schutsluis beteekent. In Zuid-Nederland is sassen hetzelfde als ons schutten en een sassener een sluiswachter. Aan zoo'n sas dankt Sas-van-Gent zijn naam. Of de uitdrukking in z'n sas zijn met dit woord samenhangt, daarover zijn de geleerden het niet eens. ☞ Een gors is in Zeeland en langs de Zuidhollandsche wateren een stuk land aan het water, begroeid met gras. Gors en gras zijn eigenlijk dezelfde woorden. Zoo'n omzetting van de r, met een geleerd woord metathesis genoemd, komt wel meer voor, het is een eigenaardigheid van de Nederduitsche dialecten: zoo staan naast elkaar borst en Duitsch Brust, ros en Engelsch horse, Duitsch Born en Duitsch Brunnen, gort en Duitsch Grütze, barnen en Duitsch brennen, kikvorsch en Duitsch Frosch. Op Voorne tusschen het Steenen Baak, een ouden vuurtoren in de buurt van den Briel, en Oostvoorne ligt „het Gors”, een buurtschap bij Schiedam heet „de Gorzen”. ☞ Ambt en ambacht in Bergambacht en Ambt Hardenberg vertegenwoordigen een zeer oud woord, dat de Romeinsche veldheer en geschiedschrijver Caesar ons overgeleverd heeft van de Kelten, den grooten volksstam, die over heel West-Europa heerschte, vóór de Germanen ze kwamen verdringen. In den Latijnschen vorm luidt het woord ambactus en het beteekent zooveel als bode, een dienaar van den vorst, die hem zendt. Van denzelfden oorsprong wordt ons ambt — de langere vorm is ambacht — afgeleid. Ambacht is derhalve een dienstbetrekking van een onderhoorige tegenover den leenheer. In den lateren modernen staat wordt het een dienstverhouding tot dezen, een staatsbetrekking. De vollere vorm ambacht ontwikkelde daarnaast de beteekenis: het uitoefenen van een handwerk ten eigen bate. Later wordt een ambt of ambacht ook het gebied, dat onder een „ambtenaar” staat, waarmee dan onze plaatsnamen hun verklaring gevonden hebben. ☞ Hiermede besluiten we deze artikelen, in de hoop, de belangstelling van onze lezers voor zulk een „renaissance”, een weder-doen-opleven van plaatsnamen te hebben gewekt. Zooals gezegd, is het maar een greep uit velen. Met een variante in de bedoeling kan men het Goethe nazeggen: „wo ihr's packt, da ist es interessant”. Er liggen hier nog vele schatten bedolven. Misschien veroorlooft de welwillende redactie van „Buiten” ons later wel weer eens, ook over andere streek- en plaatsnamen ons bescheiden licht te werpen.

Ontvangen Boeken. Bij *Scheltema & Holkema's Boekh. & Uitg. Mij.* te Amsterdam verscheen van de bekende schrijfster *Marie C. van Zeggelen* een nieuwe historische roman, *MARIA VAN ORANJE*. Maayken, zooals zij veelal genoemd werd, was de oudste dochter van den Vader des Vaderlands en heeft in diens felbewogen leven, vooral als verzorgster van de jongere broertjes en zusjes, een groote plaats ingenomen, zij het, dat zij achter de schermen van het wereldtooneel bleef. — Ook in dit werk heeft de schrijfster weder getoond de gave te bezitten zich diep in te kunnen leven in een voorbijen tijd, dezen als het ware voor ons tot nieuw leven te wekken. Naast de vele boeken over den Prins zelve is dan ook de verschijning van dezen prettigen roman, die voor het grootste deel speelt op de Kasteelen van Breda en Dillenburg, in den kring der Nassausche familie, een verheugende gebeurtenis. — De prijs is niet hoog: ingen. f 3.50, keurig gebonden f 4.75.

J. B. Wolters Uitg. Mij. te Groningen zond ons toe: *DIERENVREUGD EN LEED*. Voorlooper, deel I, door *L. Dorsman Czn.* en *Jac. v. d. Klei*, geïll., prijs f 0.80. Dit voor de school bestemde boekje is echter tevens uitstekend geschikt om thuis bij de kleinen van 6—7 jaar liefde voor het dier aan te kweeken.

DE WOLK

HET was een veer, een teedere, blanke veer, een reusachtige, sneeuwwitte pleureuse, die ergens aan den horizon stond ingeplant, en zich langs den blauwen hemel over de aarde boog. Aan den top was hij uiteengevallen in vlokken en pluisjes en heel fijne wolkdraadjes. ☞ Zóó welfde de wolk zich langs de lucht, en hij maakte alles, wat daar beneden op de wereld was, heel klein. ☞ De IJsel kroop tusschen de wintersche weiden door, en ik kon mij niet goed indenken, dat ik hem wel eens een beetje, een heel klein tikje imponeerend had gevonden. Hij was een mal kriebelslootje, dat zich tusschen het vervaalde groen doorwong. ☞ Aan den overkant, tegen het klaardere licht boven de kim, lag de fabriek: een paar gebouwen met een groote pijp er boven uit, die maar niets deed dan rooken. Het leek tegen den gloed van het zinkende licht een zwart knipsel met scherpe contouren. ☞ En aan dézen kant stonden de huizen in het laatste rood van de zon. De dakpannen gloeiden, het wit van gekalkte muren was oranje geworden, en de schaduwen van de boomen klommen er met goudbruine strepen en vlekken tegenop. ☞ Er reed een auto. Er gingen een paar fietsen voorbij. Lampen en sturen fonkelden in het lage licht. Een paard beklotste met zijn hoeven de keien, en warme glanzes lagen over zijn huid. Kinderen speelden: hun klompjes klepperden langs de stille rivier, en hun stemmen riepen langs de verlaten kade. ☞ En over dit alles stond de wolk. Blank en blij. Geweldig, maar tegelijk zoo innig en teeder. ☞ „Morgen wind, meneer!” ☞ „U zegt?” ☞ „Morgen wind! Kijk u maar eens. Wat een windveer”. ☞ Ja, ja. Hij wist het: het was een man, die den IJsel en de lucht kende. Er zou morgen vast en zeker wind komen. Maar nú was er nog een groote wolk, en een kleine wereld, en een herinnering aan de woorden van de dichteres:

„Want ic sach ene lichte wolke opgaen
Over alle swerke, soe scone gedaen . . .” Ws.

Rots- en Muurtuintjes

DOOR JOHN BERGMANS

(Slot)

PHLOX *SUBULATA* of *P. setacea* zooals ze ook bekend staat, is een kruipende plant die in de tweede helft van April en gedurende Mei geheel bedekt is met zachtrose bloemen; vooral de vele variëteiten zijn mooi, bijv. *atropurpurea* met prachtig karmijnrose bloemen. Deze voorjaars-phloxen groeien alle zeer gemakkelijk in elken tuingrond. 't Geslacht *Primula* bevat tientallen mooie soorten voor rots- en muurtuintjes, waar ze in lossen tuingrond een tamelijk vochtig en niet te zonnig plekje verkiezen. Van al deze zullen we er maar enkele opnoemen. *P. denticulata* bloeit in April met vele groote, bolvormige trossen van licht violetkleurige bloempjes. Zeer mooi is *P. farinosa*, een ongeveer 15 cm hooge plant met witbepoederde bladeren, ze bloeit met sierlijke, helderrose trosjes in Mei. Alleraardigst is *P. Juliae*, een plantje dat ongeveer 10 cm hoog wordt en in Maart—April één en al kleur is met haar tallooze violetroode bloemen. Bijzonder geschikt voor droge plaatsen en bijvoorbeeld om over muurtjes te laten hangen is *Saponaria ocymoides*. Deze prachtige, kruipende plant is in Mei—Juni letterlijk overladen met mooi rose bloempjes. Voor tegelpaden onmisbaar is *Sagina subulata*, dichte, groene zoden vormend van ongeveer 5 cm hoogte. In Mei—Juni bloeit het buitengewoon rijk met witte bloempjes. Deze soort groeit vrijwel overal uiterst gemakkelijk, doch komt 't best tot haar recht op niet te droge plaatsen. We komen nu bij 't geslacht *Saxifraga*, dat zeer vele soorten telt, bijna alle geschikt voor rots- en muurtuintjes. Hoe mooi ze ook zijn, we kunnen er hier slechts enkele noemen. De groei- en bloeiwijze loopt bij dit geslacht nogal sterk uiteen, de op elkaar gelijkende zijn tot groepen bijeengebracht. Zoo is er een groep waarvan de soorten alle rozetten maken van harde, stijve, dikke blaadjes, meestal bezet met kalkachtige knobbeltjes. Deze soorten zijn bij uitstek geschikt voor droge, zonnige plaatsen. We treffen hierbij werkelijk juweeltjes aan, o.a. *S. longifolia*¹⁾ die de grootste rozetten heeft en tot 60 cm lange bloemstengels, één groote witte bouquet vormend (in Juni). Kleine rozettes daarentegen heeft *S. aizoon* en aardige witte bloempjes. Dan is er een groep *Saxifraga*'s die kussens vormt van zachte bladeren. Deze vragen echter een minder zonnig plekje en meer vocht.

1) Zie het no. van 22 April j.l.

HET HEK VAN „VREEDENHOFF” AAN DE VECHT

Decoratieve hekken uit de Vechtstreek

DOOR Ir. J. P. FOKKER, ARCHITECT B.N.A. EN TUINARCHITECT B.N.T.

ER was een tijd, dat aan de boorden van de Vecht de eene buitenplaats zich rijde aan de andere, als resultaat van den wedijver onder de Amsterdamsche patriciërs. Het behoorde tot den goeden toon behalve de woning in de stad op het land eene behuizing te hebben om er een deel van het jaar door te brengen. Het meest comfortabel ging het vervoer toentertijd nog te water. Per karos zich verplaatsen over de weliswaar „gebaande” maar allesbehalve goede wegen was niet bepaald een genoegen en dit was zeker wel een der redenen voor de duidelijke voorkeur tot het stichten van de buitenplaatsen aan het water, waaraan de Vechtstreek haar opkomst te danken had. De Vecht, vroeger een open water begrensde door de wijde landen met slechts enkele kasteelen en dorpjes in de buurt, werd allengs ingesloten door den nieuwen aanleg, die het karakter der streek geheel veranderde. Van een zich aanpassen aan het karakter van het bestaande landschap was geen sprake. Bij de huizen werden zeer gekunstelde tuinen aangelegd. Niet alleen in deftig uiterlijk en weelderige inrichting der huizen trachtte men elkaar de loef af te steken, ook in den tuinen parkaanleg probeerde men elkaar te overtroeven. En wel vooral door de „Constigheid”, die ons thans als in hooge mate gekunsteld aandoet. Er is slechts weinig van overgebleven, maar wij kunnen er ons nog eene goede voorstelling van maken door de plaatwerken, die ter verheerlijking dier scheppingen werden uitgegeven. De titel van het meestbekende dier boeken, die spreekt van de „Zegepraalende” Vecht is wel typisch voor den geest van opgeschroefde bewondering, die de voldoening uitgemaakt schijnt te hebben van de bezitters van al het afgebeelde schoon. In dien oorspronkelijken tuinaanleg werd de natuur geperst in stijve vormen. Het snoeimes was een veel gebruikt werktuig, waarmee de natuurlijke uitgroei bedwongen werd en men aan boomgewas cubische vormen gaf. Men bouwde in den tuin als het ware voort met muren en architectonische vormen, welke dan echter niet uit doode steen, maar uit levend materiaal bestonden. In het strenge kader, dat men zoo vormde, werd versiering aangebracht door waterbassins, fonteinen en beeldhouwwerken, en aan het doode materiaal, waaruit deze bestonden, werden dan weelderige bewogen vormen gegeven, die wel fraai contrasteerden met den strakken achtergrond.

Het was de omgekeerde wereld: men sloofde zich uit het natuurlijke levende materiaal er star en strak, als dood, te doen uitzien en het doode als levend te doen zijn! Er is — wij zeiden het reeds — niet veel meer van over en wel om twee redenen. Ten eerste hernam de natuur haar rechten, toen in den volgende tijd van minder voorspoed het onderhoud te wenschen overliet, zoodat het gewas weer vrij uitgroeide. Maar bovendien — dit is de tweede reden — de smaak wijzigde zich en de buitenplaatsen, die nog wel bewoond bleven, werden gereorganiseerd in later jaren, toen de Engelsche landschapstijl zijn intrede had gedaan. Over het algemeen bleven echter wel behouden de in onvergankelijke materialen gemaakte versieringen uit den vroegeren strakken aanleg, waaronder in de eerste plaats verschillende toegangshekken, waarvan wij hier thans de mooiste afbeelden. Zij zijn alle drie schitterende stalen van smeedkunst in voor alles decoratieve stijl. Ze zijn niet van dezen tijd, ze zijn uit een verleden, dat niet meer terugkomt, maar dat kan ons toch niet weerhouden dezen zwier te bewonderen. Het hek van Goudestein, dat wij afbeelden, is niet meer de hoofdingang van deze plaats, die nog steeds bewoond wordt door de familie, die haar in de 17de eeuw stichtte. Dit hek wordt zelden meer gebruikt, nu men niet meer per speeljacht uit Amsterdam komt, maar per auto. Het vormde den toegang van de Vecht af, die slechts door het Jaagpad van dat hek gescheiden is. De hoofdtoegang ligt thans aan den kortsten weg van Maarssen naar Breukelen, waarlangs men ook vroeger naderde, als men per karos kwam. Het kleine hek aan de Vecht is bijzonder fraai geproportionneerd. Veel pompeuser is reeds het hek van Nederhorst. Dit kasteel dateert uit de Middeleeuwen. Het wordt in 1350 genoemd en bestond toen al lang. In de 18e eeuw werd het gerestaureerd en uit dien tijd stamt blijkens zijn stijl het ingangshek, dat lag aan de Nieuwe Vecht, die eene afsnijding vormt van een groote bocht van de Vecht, gemaakt ten behoeve van de scheepvaart. Gerard van Rheede was toen heer van Nederhorst, waarom die Nieuwe Vecht ook wel Rheedervaart heet. Watertoeristen, wien het meer om de schoonheid van het vaarwater dan om den kortsten weg te doen is, volgen terecht de Vecht, die hier bijzonder fraai is. Daardoor komt het, dat dit fraaie hek niet zoo bekend is, als het wel verdiende. Met de stevige steenen pilaren,

TOEGANGSHEK VAN „GOUDESTEIN" TUSSCHEN MAARSSSEN EN BREUKELEN

waartusschen de deuren draaien, is het niettegenstaande de rijke versiering toch frisch en drukt het nog duidelijk de oorspronkelijke functie van afsluithek uit. ☞ Geheel tot een decoratief pronkstuk geworden is het derde hek, dat wij afbeelden, dat van Vreedenhoff. Dit is de rococostijl op zijn best, zwierig in hooge mate, en nog zonder de slapte der decadentie. Het is een meesterwerk van ambachtelijk kunnen. De hardstenen pilaren werden uit één stuk gehouwen. Voor de vervaardiging van het ijzeren hek werd op het over-terrein een smidse ingericht, waar het uit Zweden betrokken ijzer verwerkt werd. Alles is natuurlijk handwerk. Dit hek dateert uit de tweede helft der 18e eeuw. De buitenplaats zelf ontstond reeds op het eind der voorafgaande eeuw, maar toen in 1731 de eigenaar Andries Pels overleed, ging zij in eigendom over aan de familie Trip. Niet alleen werd de naam toen veranderd in Vreedenhoff, maar het gebouw werd in de jaren 1749—53 nieuw opgetrokken, waarna omstreeks 1760 met het hek aangevangen werd. De kosten van dit hek kwamen ten slotte op een ton gouds te staan, waarin niet minder dan 30 mille begrepen zijn van kosten voor een proces tusschen eigenaar en smid over de opstelling gevoerd! Formidabele bedragen voor dien tijd! ☞ Het scheelde niet veel of een kleine anderhalve eeuw later werd het hek weer afgebroken. Er was in 1905 sprake van, dat het gebruikt zou

worden voor het Vredespaleis; maar dat is niet doorgestaan. Laat ons hopen, dat het nog lang den voorbijganger tot een vreugde mag zijn. ☞ Zooals ook de bedoeling was, vertoont het zich het fraaist van den weg af. Van het terrein gezien boet het m.i. wat aan schoonheid in door de noodzakelijke steunen. De steenen pilaren zijn zoover uit elkaar gezet, dat het er

HET VOORMALIGE INRIJHEK AAN DE NIEUWE VECHT VAN KASTEEL NEDERHORST DEN BERG

tusschen gelegen hek niet stijf genoeg kon zijn om zonder schoring te blijven staan, een *défaut de sa qualité*, die wij echter gaarne op den koop toe nemen. De schoren zelf zijn ook weer geheel als decoratie opgelost, terwijl die van het kleine hek van Goudestein zuiver zakelijk zijn. De noodzakelijkheid van schoren is in de twee gevallen aanvaard op verschillende wijze. Op Goudestein zonder meer in den

vorm van rechte stangen. Op Vreedenhoff echter is het gegeven weer tot eene decoratie verwerkt. ☞ Ja, wel zijn het, zooals onze titel zegt, „decoratieve” hekken die wij hier afbeelden, passend bij de uiterlijke praal, die men nastreefde in den tijd van hun ontstaan. Een tijd, die voor goed voorbij is, maar welks beste uitingen wij ook nu nog bewonderen kunnen.

WESPEN

BEHALVE de bekende bruine springertjes en de muggen is er wel geen insectengroep, waarmee de mensch en dan vooral in zijn hoedanigheid van zomer-toerist, zoo voortdurend overhoop ligt en waarvoor hij toch eigenlijk altijd zoo'n — min of meer lachwekkenden —

angst vertoont, als voor onze gewone wespen. De entomoloog en vooral de bijen- en wespenverzamelaar, die uit den aard der zaak met al die, bijna nooit stekende, dieren op zeer goeden voet staat, vindt in de wanhopige pogingen van zijn medemenschen om zich de wespen, die het veel meer op hun kogelfleschje, limonadeglas of boterham met jam begrepen hebben dan op henzelf, van het lijf te houden, een onuitputtelijke bron van geoorloofd leedvermaak. Geoorloofd, ten eerste omdat het in werkelijkheid bijna nooit tot steken komt, tenzij de angstige wespenvijand door al te schutterige manoeuvres een wesp in zijn mouw of op een andere plaats krijgt, waar hij in de verknijping komt en ten tweede omdat zoo'n wespenteek ook al geen doodwond is en het slachtoffer er heusch niet invalide door zal worden. Voor reumatieklijders moet het zelfs bijzonder heilzaam wezen! ☞ De ingewijde in de geheimen der insectenkunde, die zich bij de lezing van onzer titel heeft afgevraagd over welke onzer vele soorten wespen het eigenlijk gaat, zal zich na de lezing van bovenstaande regelen reeds volkomen georiënteerd hebben. Immers, hij weet, dat die massale belustheid op de zoetigheid, waarmee de

menschheid een deel van haar zomer- en vacantedagen pleegt te vullen, uitsluitend aan de enkele soorten van het geslacht *Vespa* eigen is, die tot onze inlandsche fauna behooren. ☞ Tot de groote orde der Vliesvleugeligen behooren vele families van wespachtige dieren, die onderling door allerlei, niet steeds even gemakkelijk zichtbare, kenmerken zijn te onderscheiden. Eén daarvan verschilt echter in een zeer opvallend kenmerk van alle andere en wel in dit, dat de vleugels in de rust overlans worden opgevouwen. Dat is nu juist de familie van onze bekende zwart-geel gestreepte plaaggeesten. Die familie bestaat natuurlijk weer uit een aantal geslachten, ieder met talrijke soorten, waarvan het er weer slechts één is, dat zich in die algemeene bekendheid mag verheugen en dat is het geslacht *Vespa*. ☞ Dat het geen toeval is, dat juist die weinige soorten van dat eene geslacht zoo talrijk zijn — in sommige jaren tenminste —, wordt aanstonds duidelijk, indien wij er ons rekenschap van geven dat dit juist de sociale, d.w.z. de statenvormende soorten van onze fauna zijn. Dat beteekent, dat zij tenminste gedurende een gedeelte van het jaar een soort volken vormen, zooals we die van de honingbij ook kennen. Dit is natuurlijk de

VOLTOOID WESPENNEST

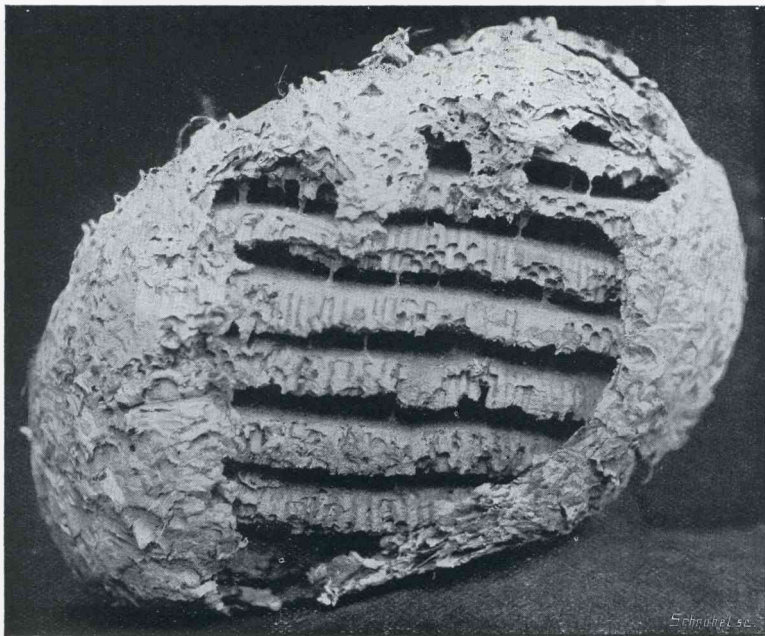
reden, dat de wespen elkaar gewoonlijk bij heele zwermen aan den ingang van een kogelfleschje trachten te verdringen en dat er meestal voor elk individu, dat uit de jam gewipt wordt, drie andere in de plaats komen. Het schijnt dat, wanneer een der wespen van een kolonie een nieuwe voedselbron

heeft ontdekt, hij dit op de een of andere manier aan de overigen weet mede te deelen; bij de honingbij is dit een vaststaand feit. ☞ Wij maakten boven de beperking, dat de wespen tenminste een gedeelte van het jaar een volk vormen; om dit duidelijk te maken dienen wij thans den levensloop van zoo'n wespenvolk eens na te gaan en kunnen daarbij het best met het voorjaar beginnen. ☞ Als de sneeuwklonnes en de wilgen zijn uitgebloeid en de winter, die dikwijls in het vroege voorjaar nog zoo kan huishouden, voorgoed voorbij is, komen de overwinterde wespen uit hun schuilhoeken te voorschijn. Dit zijn uitsluitend wijfjes of koninginnen die in den vorigen herfst reeds gepaard hebben en dus in staat zijn bevruchte eieren te leggen. Nadat de lentezon de stijfheid van den winterslaap uit haar leden verdreven heeft en de wesp zich eens duchtig heeft opgepoetst, gaat ze op zoek naar een geschikte plaats om haar nest, den grondslag van de latere kolonie, te bouwen. Al naar de soort zal ze hiertoe een onderaardsche holte, dan wel een haar geschikt voorkomende holte in een boom uitkiezen of, zooals de boschwesp, die meer op een verblijf in de open lucht gesteld is, haar nest aan een of andere twijg of tak vast-

hechten. ☞ In ieder geval wordt aan een steeltje, dat van dien tak of van den bovenkant van de holte afhangt, een viertal cellen bevestigd, die met de opening naar onderen gericht zijn. Tegelijkertijd maakt zij een omhulsel, dat echter met de cellen in geenerlei samenhang staat. Zoowel het steeltje als het omhulsel als de cellen bestaan uit een papierachtige zelfstandigheid, die de wesp zelf fabricceert uit fijngekauwd hout en haar eigen speeksel. De samenstelling, kleur en stevigheid van deze stof zijn bij verschillende soorten wespen nogal sterk gevarieerd. Bij de openluchtbouwers vinden we uit den aard der zaak het solidste fabricaat. ☞ In elke cel wordt nu een ei gelegd, waaruit na korten tijd een larfje te voorschijn komt, dat door de moederwesp zelf wordt grootgebracht met een brei van fijngekauwde insecten, vooral vliegen. In denzelfden tijd worden naast de vier eerste nog meer cellen gebouwd en van eieren voorzien, zoodat langzamerhand een raat begint te ontstaan. Wanneer deze een zekeren omvang bereikt heeft, wordt een tweede aangelegd, onder de eerste. Onder aan de cellen van deze worden weer een of meer steeltjes bevestigd, waaraan op dezelfde wijze als in het allereerste begin een

groep van vier cellen wordt bevestigd, waaraan weer onderscheidene cellen worden vastgebouwd. ☒ Ondertusschen zijn de eerste larven volwassen geworden, hebben zich verpopt en het aanzijn gegeven aan een nieuwe generatie wespen, geheel bestaande uit wijfjes met onvolkomen ontwikkelde voortplantingsorganen, die nooit bevrucht zullen worden of eieren zullen leggen. Zij staan als werksters hun moeder terzijde bij den nestbouw en de voedselvoorziening der larven. Dit gaat geruimen tijd zoo door tot een in sommige gevallen uit 15 ver-

diepingen bestaand nest van vele decimeters doorsnede tot stand is gekomen, dat door eenige duizenden werksters bewoond wordt. ☒ Het spreekt vanzelf dat het eerste omhulsel al spoedig te klein is geworden om ook maar de eerste raat te bevatten. Een voortdurende vergroo-ting hiervan is dus noodzakelijk, terwijl het van den anderen kant ook weer niet gewenscht is, dat het nest telkens zonder eenige beschutting is. Aan dezen dubbelen eisch wordt op een zeer eenvoudige wijze voldaan. Het omhulsel toch bestaat uit vele lagen met aanmerkelijke tusschenruimten. (N.B. dat de zich hier-tusschen bevindende luchtlaag op dezelfde wijze als die tusschen onze spouwmuren, een belangrijke rol speelt bij de warmteregulatie in het

DOORSNEDE VAN EEN WESPENNEST

nest). De verruiming vindt nu op deze wijze plaats, dat voortdurend de binnenste lagen worden verwijderd en aan den buitenkant nieuwe lagen worden aangebracht. ☒ Uit den aard der zaak moet er steeds een opening in het omhulsel blijven om den wespen de toegang tot het nest mogelijk te maken; deze bevindt zich steeds

aan de onderzijde. ☒ Uit de bovenstaande beschrijving volgt, dat het eigenlijke nest bestaat uit raten, die wel wat lijken op die, welke iedereen natuurlijk van de bijen kent. Van deze raten verschillen zij echter op een paar belangrijke punten: ten eerste is het materiaal een ander en ten tweede staan of liever hangen zij in den bijenkorf verticaal en bestaan dan ook, daar hier natuurlijk beide zijden gelijkwaardig zijn, uit twee lagen cellen, terwijl de wespennaten horizontaal geplaatst zijn en uit slechts één laag naar onderen gerichte cellen bestaan. ☒ Nu hier ten tweede male vermeld wordt, dat de cellen naar onderen open zijn en het de eerste maal blijkbaar geen drukfout was, zal men zich allicht afvragen hoe ter wereld de larven daarin kunnen

blijven. In deze moeilijkheid is op een vernuftige wijze voorzien doordat de larven met hun achtereinde in de rest van de eischaal, die stevig is vastgeplakt, blijven vast zitten. Bij de vervellingen wordt de huid dan elkens tot aan dat achtereinde opgestroopt en blijft daar dan verder zitten. Wanneer de larve volwassen is, spint zij de opening van de cel dicht en gaat zich verpoppen. Wij zagen reeds, dat aanvankelijk uit deze poppen slechts werksters te voorschijn komen, die geen eieren leggen. Later in den zomer komt hierin echter verandering. Ten eerste treden nu werksters op, die, hoewel onbevrucht (er zijn immers nog steeds geen mannetjes) ook eieren gaan leggen. Uit deze eieren komen nu uitsluitend mannetjes te voorschijn. Dit eieren leggen door de werksters wordt veel frequenter indien de koningin van het nest door een of ander

ongeval om het leven komt. Daar in dit geval echter uitsluitend mannetjes worden voortgebracht is der kolonie in dat geval een ontijdig einde beschoren. In normale gevallen gaat de koningin, die nu het nest niet meer verlaat en niet meer tot vliegen in staat is, voort met eieren leggen, waaruit, nog iets later in het seizoen, nu ook mannetjes komen en ook een nieuwe generatie van volwaardige wijfjes. Van de vele honderden mannetjes bereiken slechts zeer weinige hun bestemming: de paringsvlucht met een van de schaarsche jonge koninginnen. Het zijn deze, welke het eigenlijke doel en resultaat van al die bedrijvigheid der heele kolonie uitmaken. Zoowel de werksters als de mannetjes leiden slechts een tamelijk kortstondig bestaan, waaraan de herfstkoude weldra een einde zal maken. Slechts aan de koninginnen is een langer leven beschoren. Na zich nog een paar weken in de late herfstzon gekoesterd te hebben en met de honing van de laatste bloemen voldoende kracht te hebben opgedaan om den winter te kunnen doorstaan, zoeken zij ergens onder den grond of achter boomchors een hoekje op om daar de komst van het nieuwe jaar, waarin hun volle activiteit tot ontplooiing zal komen, af te wachten.

G. B.

HVAR

DOOR M. VAN ITTERSUM-VAN ITTERSUM

HET is nu een paar weken geleden, dat wij op het eiland Hvar, het vroegere Oostenrijksche Lesina, voor eenigen tijd

WESPENNEST, NOG ONVOLTOOID, MET IN- EN UITGAANDE WESPEN

securste". ☒ Ezels, geiten en honden zijn de viervoeters, die men hier het meest ziet, koeien en kleine bergpaardjes treft men slechts zeer sporadisch aan. De bevolking, hoofdzakelijk uit visschers en verder boeren bestaande, leeft van wat de zee en de weinig vruchtbare, steenachtige bodem haar opbrengt. Behalve op een weinig landbouw, leggen de laatsten zich ook nog op de druiventeelt toe, waarmede ze door hun noeste vlijt aardige resultaten bereiken. Maar helaas, ook hier zijn de slechte tijden zeer merkbaar en is het voor de arme menschen haast ondoenlijk hun wijn te verkoopen. Voor twee Dinar en vijftig Para — dat is een dubbeltje — wordt u reeds in de verschillende café's van het oeroude stadje een liter van dit vocht aangeboden, dat werkelijk lang niet te versmiden is en zelfs door menigen fijnproever op prijs zal

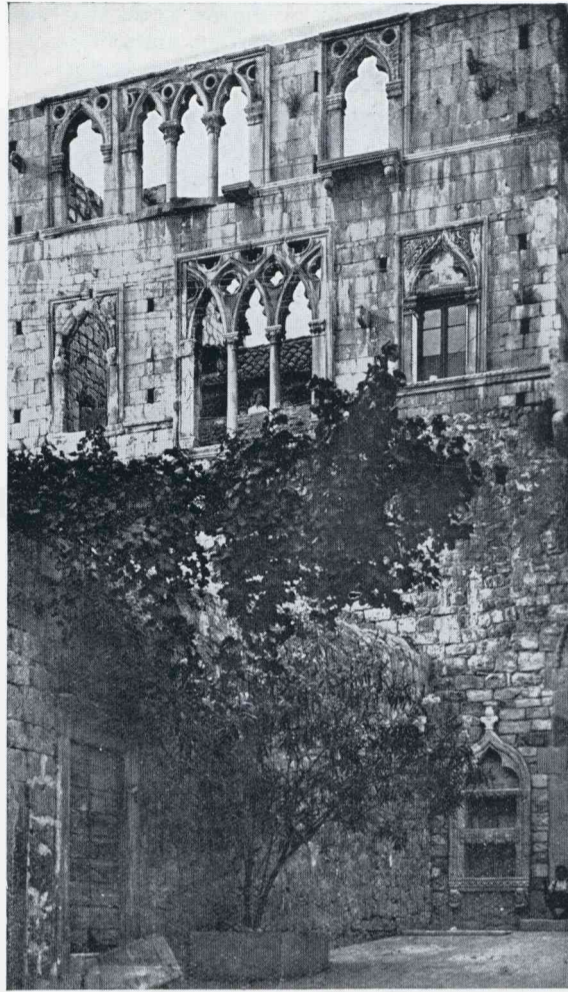
onze tenten hebben opgeslagen. Dit wondermooie stukje aarde, dat als een klein paradijs uit de blauwe Adriatische Zee oprijst, oefent met zijn bergen, die gedeeltelijk kaal, gedeeltelijk met bosschen begroeid zijn, op ieder, die hier voor de eerste maal komt, eene zeldzame bekoring uit. Men geniet er bovendien van eene ongekende rust, want hoe vreemd het voor onzen modernen tijd ook moge klinken, bestaan er op dit eiland, dat 85 kilometer lang en 12 kilometer breed is, geen auto's en misschien maar een of twee fietsen, zoodat er zelfs in het hartje van den zomer nooit sprake van stof kan zijn. „Onze verkeersmiddelen zijn de ezels en de beenen”, merkte laatst een bewoner van Hvar lachend tegen ons op, „en de laatste zijn misschien wel het

worden gesteld. Twee en een halve Dinar, inderdaad een belachelijk lage prijs, doch als men langer in dit land vertoeft, raakt men aan dergelijke bedragen gewend, vindt men ze zelfs doodgewoon, aangezien het heele leven voor den vreemdeling in Joegoslavië buitengewoon goedkoop is. Om te beginnen met de vervoermiddelen. De reis van Zagreb — het vroegere Agram — naar Sušak (een gedeelte van het oude Oostenrijksche Fiume), met den D-trein ongeveer vijf en een half uur sporens, kost in de tweede klasse nog geen vijf gulden. En van Zagreb naar Spalato, ruim 11 uur sporens, ca. fl 13,70, terwijl men in de derde klas nog een derde minder betaalt; bovendien treft men hier dezelfde netheid aan als in de noordelijke landen. Het verkeer langs de kust vindt hoofdzakelijk met stoombooten plaats, die buitengewoon luxueus en met alle moderne comfort zijn ingericht. Ook hiervan zijn de prijzen zeer gering. Een tocht van ruim twintig uur kost in de eerste klasse nog geen twaalf gulden, terwijl voor een hut per nacht ongeveer twee gulden berekend wordt, een tweepersoonshut kost slechts een rijksdaalder. De keuken aan boord is zeer goed verzorgd, voor een diner van vijf gangen betaalt men ca. fl 1,50. In de beste hotels variëren de pensionprijzen van twee tot drie gulden per dag, we kennen echter twee Oostenrijkers, wien het hier gelukt is een pension te vinden voor een gulden per dag per persoon en ze vertelden ons laatst, dat ze er zeer tevreden waren. We hebben er tot nu toe nog geen oogenblik spijt van gehad, dat we dit land als doel van onze reis hebben uitgekozen en niet naar de stemmen van de verschillende kennissen in het lieve

vaderland hebben geluisterd, die dit plan over het algemeen niet begrepen en vaak zelfs zeer afkeurden. Nu is het waar, dat de Balkan voor velen nog een onbekend gebied is, doch daarom juist trok het ons aan en van al de inconvenienten, waarop men ons gewezen heeft, hebben we nog niets gemerkt. Met Duitsch en Fransch kan men in bijna heel Joegoslavië terecht, doch het is een groot gemak ook eenig Italiaansch te kennen, aangezien de heele kustbevolking, behalve Kroatisch, deze taal eveneens vloeiend spreekt. Want niet iedereen zal misschien zooals wij het geluk hebben dadelijk een Felix te vinden, die steeds bereid is ons met raad en daad ter zijde te staan en ons menige nuttige inlichting op velerlei gebied te verstrekken. Wie Felix is? Wat hij doet en wie hij is, weten we eigenlijk zelf niet. Het is nu eenigen tijd geleden, dat wij hem voor het eerst in een klein café ontmoetten, waar we door de ruiten naar den regen zaten te kijken, die met stroomen uit den hemel viel. We voelden ons diep ongelukkig, we waren ook zoo verwend door het mooie, zonnige weer, dat op dit gezegende eiland geen zeldzaamheid is, daar er soms maanden voorbij kunnen gaan zonder dat er

een droppel water valt. Den geheelen dag hadden we reeds noodgedrongen binnenshuis doorgebracht, doch tegen den avond hielden we het niet langer uit en waren wind en regen trotseerende er op uit getrokken, om eindelijk nat en moe in het zooveen genoemde café neer te strijken, waar we met

een glas Prosecco — dit is een bijzonder lekkere zoete wijn, eene specialiteit van Dalmatië, die uit gedroogde druiven wordt verkregen — den innerlijken mensch trachtten te verwarmen. Aan het tafeltje naast ons zaten twee jonge mannen; hun gesprek, dat eerst zeer levendig was geweest, verflauwde langzamerhand, tot ze op het laatst geheel zwegen. De grootste van de twee, wien dit blijkbaar spoedig verveelde, sprak plotseling mijn man aan. „Hoe smaakt u de wijn, mijnheer?” vroeg hij hem in het Duitsch. „Uitstekend”, antwoordde mijn echtgenoot. „Ik had niet gedacht hier zoo iets goeds te vinden”. „Het is een van onze lekkerste soorten”, zei nu de ander, „die kunt u in het heele land krijgen, ook in mijn geboorteland drinken we haar graag”. „En waar is dat?” wilde ik weten. „Servië! Ik heet...” en hij noemde een naam, die in onze ooren onverstaanbaar klonk. „En ik ben Felix”, liet de eerste zich weer hooren, „zoo noemt een ieder mij hier. Bent u reeds lang op Hvar, mevrouw?” „Het zal nu een goede week zijn en we vinden het hier heerlijk, behalve natuurlijk met dit weer”. Ik wees naar buiten. „Dat is morgen weer voorbij”, troostte hij lachend, „iets regen moeten we wel hebben om onze putten en bronnen te vullen. In den zomer komen we toch al dikwijls water te kort en het wordt ons dan door

RUÏNE VAN HET PALAZZO LEPORINI TE HVAR

het vasteland gebracht. Hebt u den put gezien, die zich op het plein voor den Dom bevindt?” „We schudden ontkennend het hoofd. „Hier haalt de heele bevolking van ons stadje het water vandaan. Nu is dit

HET DOMPLEIN TE HVAR MET DEN DOM UIT DE 12DE EEUW

nog gratis, maar zodra de zomer komt, moeten ze voor elken emmer wat betalen”. „Je bent goed op de hoogte”, merkte mijn echtgenoot op. „Felix weet alles”, was het antwoord, dat zijn metgezel ons glimlachend gaf. „U kunt het zoo gek niet verzinnen, of hij kan er u wat van vertellen, hoewel hij nog niet eens zoo lang hier woont. Met de politiek bemoeit hij zich echter niet, daarvoor steek ik mijn licht ergens anders op. Geloof u”, wendde hij zich tot mijn echtgenoot,

„dat het Hitler zal lukken de communisten uit te roeien?” „Dat zullen we moeten afwachten”. „Hm! Maar een partij, die met geweld onderdrukt wordt, steekt dikwijls na een tijd het hoofd weer krachtiger op. Dan is het met de macht van de kapitalisten gedaan”. „Ik keek den man eens van ter zijde aan, zooals hij daar in gloedvolle bewoordingen ons van zijne opvatting trachtte te overtuigen. Een fijn, bleek gezicht, waarin twee gitzwarte, fanatieke

oogen ons tegen fonkelden. Zou hij . . . Ik besloot het te vragen. „Bent u een Bolschewist?” Hij lachte. Zijn blik was opeens veel vriendelijker. „Nee, maar ik dacht nu aan mijn vaderland, dat onder de Oostenrijksche regeering steeds onderdrukt werd. De moord op Franz Ferdinand was het begin van het einde van deze heerschappij”. „Een vreeselijke aanleiding!” „Zeker, maar onder de gegeven omstandigheden niet te vermijden. Ik was nog een kind en stond met mijn ouders vlak bij de plaats, waar de daad volvoerd werd en zag met eigen oogen hoe Princip de doodelijke schoten op den Erzherzog en zijn vrouw loste”. Hij zweeg even, als in herinnering verzonken. „En toch”, ging hij daarna verder, „hebben we voor dezen moordenaar in Serajevo een groot standbeeld opgericht”. „Hoe is het mogelijk?” liet ik mij ontvallen. „We beschouwen hem als onzen bevrijder”, legde hij uit. En droomerig vervolgde hij: „Een van onze grootste dichters heeft eens gezegd, dat de wereld is als een rad, dat draait. Wie boven was, komt onder en wie onder was, komt boven. En zoo is het ook met Princip”. Er heerschte na deze woorden een oogenblik stilte. Wij Westerlingen, hadden even moeite den gedachtingang van dezen Balkanzoon te volgen. „Dobar dan! — Goeden dag —” begroette Felix plotseling eene hupsche jonge vrouw, die voorbijliep en hem door de ruiten een koketten blik toewierp. „Wie is dat toch?” vroeg ik, haar nieuwsgierig nakijkend. Door haar opvallende kleedij en luidruchtige manieren was zij mij sinds eenige dagen opgevallen, doch tot nu toe had niemand mij kunnen zeggen, wie deze schoone eigenlijk was. „Die lustige Witwe”, antwoordde Felix, die het natuurlijk wist. „Zoo noemen wij haar allen”, vervolgde hij, toen we hem vragend aankeken, „hoewel ze heelemaal geen Witwe is en een braven man bezit, waarvan ze zich echter niets aantrekt. Ze gaat absoluut haar eigen gang. De meesten van haar kennissen laten haar daarom links liggen, want het is geen gedrag voor eene getrouwde vrouw. Als het nu nog een jong meisje was!” — „Hebben die hier dan meer vrijheid?” informeerde ik verbaasd. „Veel meer. Waarom zou een vrouw, zoo lang zij ongetrouwd is, niet van haar

jeugd en vrijheid genieten? Maar zoodra ze een echtgenoot gevonden heeft, wordt dit een andere zaak. Dan behoort ze zich bescheiden op den achtergrond te houden en moet zich vooral niet te veel in het publiek vertoonen. Als u b.v. hier een boer op straat ontmoet en hem vraagt, hoe het thuis gaat, zal hij u in negenennegentig van de honderd gevallen het volgende antwoorden: mijn ezel en geit maken het goed, ook van de druiventeelt hoop ik het beste en . . . entschuldigen Sie, mijn vrouw is ook gezond. Hij verontschuldigt zich echter niet, omdat hij zich voor haar schaamt, maar omdat dit geen onderwerp is, waarover men met een vreemde spreekt. Men beschouwt haar als iets kostbaars, dat men liever verbergt”. „Is dit in alle kringen de gewoonte?”

„Dat weet ik niet, maar onder de eenvoudige bevolking zeker”. De aankomst van de boot, een belangrijke gebeurtenis, die hier tweemaal per dag plaats heeft, stoorde ons in het gesprek. Gezamenlijk braken we op, wij met het vaste voornemen, om gedurende ons verblijf op Hvar nog menigmaal van de kennismaking met den alwetenden Felix te profiteren.

ARABIS ALBIDA IN EEN ROTSSPLEET

ROTS- EN MUURTUINEN

(Slot van bladz. 261)

OK hieronder schuilt veel moois, zooals de aardige *S. moschata* die ongeveer 15 cm hoog wordt. *S. Arendsii* of *S. decipiens grandiflora* of *S. decipiens hybrida* zooals de meeste kweekers haar aanbieden, is een 10 à 25 cm hooge plant met buitengewoon rijken bloei, terwijl de kleuren varieeren van rose tot karmijnpurper; ook wit komt voor. Dan is er een groep die eveneens zoden vormt, maar tevens kruipt. Hiertoe behooren niet veel soorten, maar ze zijn schitterend. De gemakkelijkst groeiende in deze rubriek is *S. oppositifolia*, een laag plantje, in Mei letterlijk schuil gaande onder een dekje van donker purperrose bloempjes. Deze plant komt goed tot haar recht in lichte, steenachtige grondsoorten op een niet te droog, halfbeschaduwde plekje. Een geslacht dat eveneens zeer vele soorten bevat, die ook bijna alle uitstekend zijn voor rots- en muurtuintjes, is *Sedum*. Ze komen 't best tot haar recht in zan-

SEDUM ACRE OF MUURPEPER

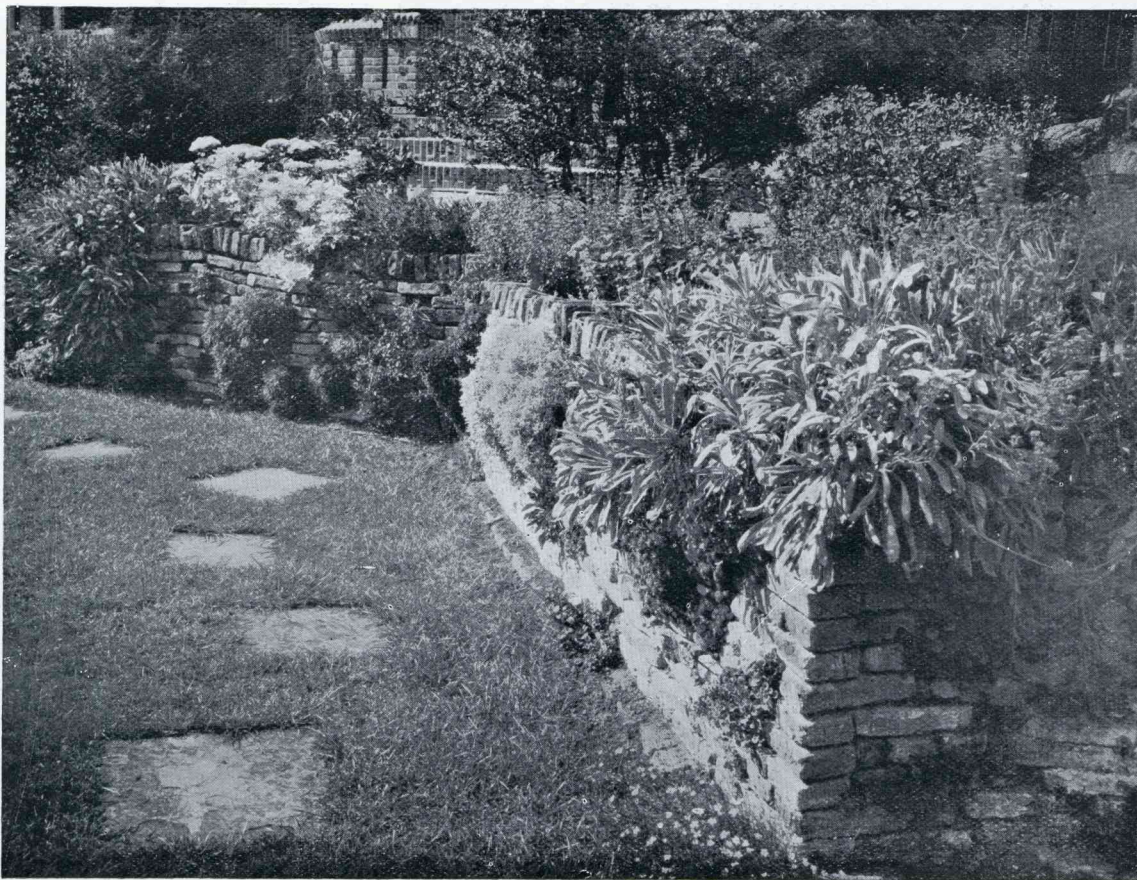
MUURTUIN MET LAGE HEESTERS

ANJERWEELE IN DEN MUURTUIN

digen of althans lichten tuingrond op vrij droge plaatsen. Voor flagstonepaden zijn vooral aan te bevelen *S. album* en *S. acre*. De eerste is een circa 10 cm hoog, dicht zodenvormend plantje, met alleraardigste witte bloemtrosjes in den

zomer. De tweede, in 't Nederlandsch Muurpeper genoemd, is een bijzonder mooie soort. Ze vormt dichte, circa 5 cm hoge zoden en bloeit met zooveel warmgele sterretjes, dat men totaal geen blaadjes meer bespeurt. Voor rots- en muurtuintjes is *S. rupestre* onmisbaar; deze kruipende, ook 's winters groenblijvende plant heeft prachtig blauwgroene, soms ietwat rood getinte bladeren en bloeit in den zomer met goudgele trossen. Een fiere verschijning is *S. spectabile*, een plant van 30 à 50 cm hoogte met stijf rechtopstaande, groote, platte, purperrose trossen in Aug.—Sept., op een tijdstip dus dat er niet al te veel rotsplanten meer bloeien. Een prachtige soort is ook nog *S. Ewersii*, die circa 20 cm hoog wordt en in Juli—Aug. met dichte, purperrose trossen prijkt. We noemen vervolgens enkele van het geslacht *Sempervivum*, waarvan men allicht een der soorten kent, nl. het Huislook of *S. tectorum*, dat men hier en daar bijboerderijen soms op de daken ziet. Doch er zijn heel wat meer soorten en alle zijn goed voor rotsbeplanting. Hiervan vermelden we bijv. *S. triste* met vrij groote rozetten van bruinroode bladeren die zeer de aandacht trekken. Later in de zomer verschijnen de circa 25 cm lange,

RIJKBEGROEIDE TERRASMUUR

donkerrose bloemtrosjes. *S. arachnoideum* is een interessante, bovendien alleraardigste plant. De kleine rozetjes zijn geheel overdekt met lange witte haren in den vorm van een spinneweb. Oudere planten vertoonen bovendien 's zomers circa 8 cm lange stengeltjes met zeer mooie rose bloemen. Ook bij het geslacht *Silene* treffen we voor rots- en muurtuintjes bijzonder geschikte soorten aan, een paar buitengewoon rijk-bloeiende zijn *S. maritima* en *S.*

Schafte. De eerste is een prachtige, zodenvormende plant met liggende stengels, ze bloeit in Juli-Aug. met vele witte bloemen. De tweede is een wonder van kleur in Juli-Sept. wanneer de talloze purperrose bloempjes de planten geheel bedekken. Beide soorten groeien 't best in lichten of zandigen, liefst kalkrijken tuingrond op een vrij zonnig plekje. Het geslacht *Thymus* levert soorten op, bij uitstek geschikt voor flagstonepaden. 't Mooist komen deze planten tot haar recht in een zandige grondsoort op vrij droge, en vooral zonnige plaatsen.

T. Serpyllum is een geurige, kruipende plant met kleine heldergroene blaadjes, in Juni—Sept. zich verschuilend onder een tapijt van purperrose bloempjes. Van deze soort komen vele variëteiten voor. *T. lanuginosus* vormt prachtige, dichte, wolligrijze zoden. Ten slotte komen we bij de Violtjes, waarvan iedereen er wel enkele kent.

Rotsvioltjes zijn werkelijk iets bijzonders, de ongeveer 15 cm hoge *Viola gracilis* bijvoorbeeld is van Mei tot in September overladen met kleine, fluweelen violetkleurige bloempjes. Bijzonder sterk en rijk aan bloemen is *V. cornuta*. Deze wordt circa 20 cm hoog en bloeit van Mei tot in 't laatst van Aug. met ontelbare violette blauwe bloemen. Bijna alle variëteiten hiervan zijn mooi en

ook reeds door hun langdurigen bloei een plekje in den tuin ten volle waard. ☼ Om het geheel een natuurlijk, levendig aanzien te doen verkrijgen en als noodzakelijke variatie in de beplanting zullen we behalve verschillende der genoemde planten ook eenige heesters, afkomstig uit bergachtige streken, aanbrengen. We hebben er in het voorgaande reeds enkele genoemd, bijv. de Zonneroosjes. Voor grootere rots- en muurtuinen is *Cotoneaster horizontalis*

van een eigenaardige schoonheid, niet door de nietige bloempjes, maar door haar karakteristieke, horizontale groeiwijze. Tusschen het glanzend donkergroene blad wemelt het in 't najaar van roode besjes. Ieder die voor 't eerst *Daphne Cneorum* ziet in April—Mei, staat verrukt bij het eene sterkgeurende

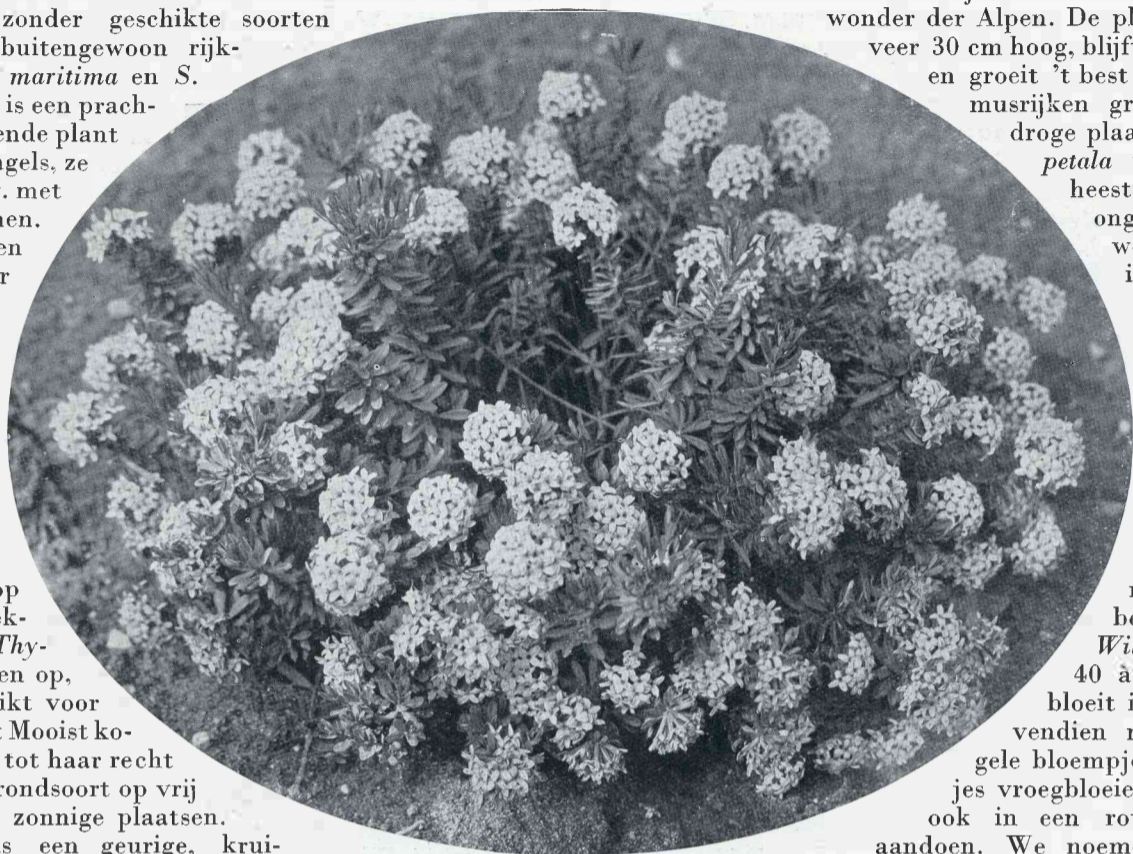
rose bloemtrosje naast het andere van dit wonder der Alpen. De plant wordt ongeveer 30 cm hoog, blijft 's winters groen en groeit 't best in zandigen, humusrijken grond op niet te droge plaatsen. *Dryas octopetala* is een kruipend

heestertje dat maar ongeveer 10 cm hoog wordt. Het bloeit in Mei—Juni met vele witte bloemen. *Dryas* verlangt een humusrijke, steenachtige grondsoort. Een struikje, dat in September een heerlijk bezit wordt door talrijke koraalroode besjes, is *Berberis Wilsonae*. Het wordt 40 à 80 cm hoog en bloeit in Mei—Juni bovendien met mooi goudgele bloempjes. Eenige struikjes vroegbloeiende Heide zullen ook in een rotsaanleg prettig

aandoen. We noemen van de vele soorten *Erica carnea* en *E. darleyensis*. De eerste bloeit van Maart tot in Mei met vele diep purperrose bloempjes. De tweede, in den handel beter bekend onder den naam *E. carnea hybrida*, is een prachtige plant die al van Januari af haar rose bloemen vertoont, ongeveer tot Mei. *Gaultheria procumbens* wordt maar 10 cm

hoog en lijkt op 't eerste gezicht niets op een heestertje. Toch zijn de twijgen houtachtig en blijven als zoodanig 's winters over. Uit de nietige bloempjes ontwikkelen zich prachtig roode besjes. Van ouds bekend, zouden we zeggen, doch steeds even verkwikkelijk, zijn de grijsgroene lavendelstruiken met de zeer welriekende blauwe bloemaren in den zomer. Bij het geslacht *Rhododen-*

drum treffen we zeer vele geschikte soorten voor rots- en muurbeplanting aan. Allereerst dan de echte Alpenroos of *R. ferrugineum*, een aardige, 50 à 80 cm hoge struik, die in Mei—Juni rijk bloeit met levendig donkerrose trosjes. Buitengewoon mooi is *R. intricatum*, waarbij kleine trosjes lilablauwe bloempjes in Juni de ongeveer 60 cm hoge heester tooien. Interessant en ook mooi is *R. racemosum*, een laag struikje dat in April—Mei bloeit met rose bloemen in

DAPHNE CNEORUM

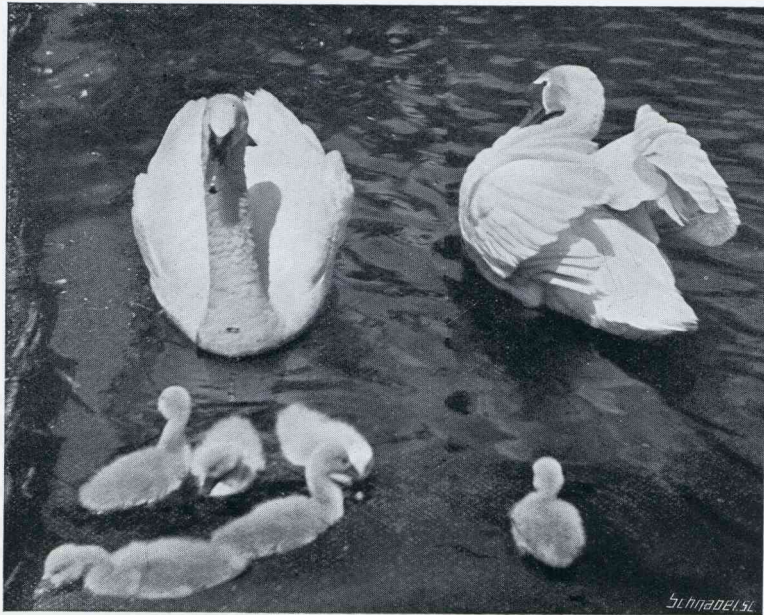
AARDIGE TRAP MET SEDUM SPECTABILE (RECHTS)

lange trossen vereenigd. Alle Rhododendrons groeien 't best in zandigen, humusrijken grond op niet te droge, tevens niet te zonnige plaatsen. ☞ In elken rots- en muurtuin ontstaan plekken waar minder zon komt of die zelfs steeds schaduwrijk zijn. Om deze te verlevendigen en te benutten tegelijk, zet men daar bijvoorbeeld varens. Er is een groot aantal geschikte soorten, alle fijn van bouw en mooi van blad. We noemen er enkele: *Allosorus crispus*, een lage varen, die op 't eerste gezicht veel gelijkenis vertoont met Peterselie. *Cystopteris montana* wordt 20 à 40 cm hoog, munt uit door fijn geveerde bladeren. Een zeer mooie varen is *Polystichum angulare*, die ook 's winters groen blijft. ☞ Verder kan men juist op de warme, beschutte plekjes, die een rots- en muurtuin zoo aantrekkelijk voor plantenkenners maken, al heel vroeg genieten van allerlei bolgewasjes. Dat wil niet zeggen dat we hier grootbloemige Hyacinthen, Tulpen of Narcissen gebruiken. Hoe mooi deze cultuurproducten ook kunnen zijn voor perken, randen of voor snijbloem, zoo monsterachtig zouden vooral de groote, zware, extra langstelige variaties aandoen in rotstuintjes, waar bergplanten hun schoonheid

juist aan grooten eenvoud danken. Gelukkig zijn er talloze bloembollen die ook dit kenmerk vertoonen. Uit den aard der zaak kunnen we bij dit onderdeel niet lang stil staan. Veel genoeg beleefd men o.a. van *Chionodoxa Luciliae*, met sierlijke trosjes helblauwe bloempjes in Maart. *Hyacinthus azureus* is een 10 à 30 cm hoog gewasje dat in Maart bloeit met mooie, helderblauwe bloempjes. Ook Blauwe Druifjes zijn geschikt, hiervan dan bijvoorbeeld *Muscari commutatum* en *M. racemosum*, beide bloeien in April—Mei met violetblauwe bloemtrosjes. Bijzonder sierlijk is *Narcissus cyclamineus* wanneer in 't voorjaar de hangende gele bloempjes aan 15 à 30 cm hoge stengels verschijnen. *Narcissus minor* is een ongeveer 10 cm hoog plantje met aardige, zwavelgele bloempjes. Een enkele *Crocus* of Sneeuwlokje, goed geplaatst, zal ook niet misstaan. ☞ Om 's winters eenige gezelligheid te hebben en ook als een zekere afleiding, plant men hier of daar een conifeer of een groepje. Maar geen jonge exemplaren van hooggroeiende soorten natuurlijk, zooals we dat wel eens zien, en voorts vooral met mate en smaak. Gelukkig zijn er kleinblijvende soorten en variëteiten, voor dit doel buitengewoon geschikt. We vermelden in dit verband enkel bij name: *Chamaecyparis obtusa* met haar variëteiten *filicoidea*, *nana*, *lycopodioides* en *pygmaea*; *Juniperus Sabina prostrata*; *Juniperus nana*; de variëteiten *echiniformis*, *humilis* en *procum-*

bens van *Picea excelsa*. ☞ Ten slotte bespreken we nog enkele eenjarige zaaibloemen. Het is namelijk bijna onmogelijk om zonder deze in een rots- of muurtuin tot in het najaar geregeld iets in bloei te hebben. Verschillende eenjarige bloemen kunnen ons hier helpen. We nemen hierbij nu eens niet onze toevlucht tot de lange reeksen namen die in elken zaadcatalogus voorkomen. We zoeken namelijk zorgvuldig de eenjarige, echte rotsplanten er uit en zaaïen daarvan in 't voorjaar

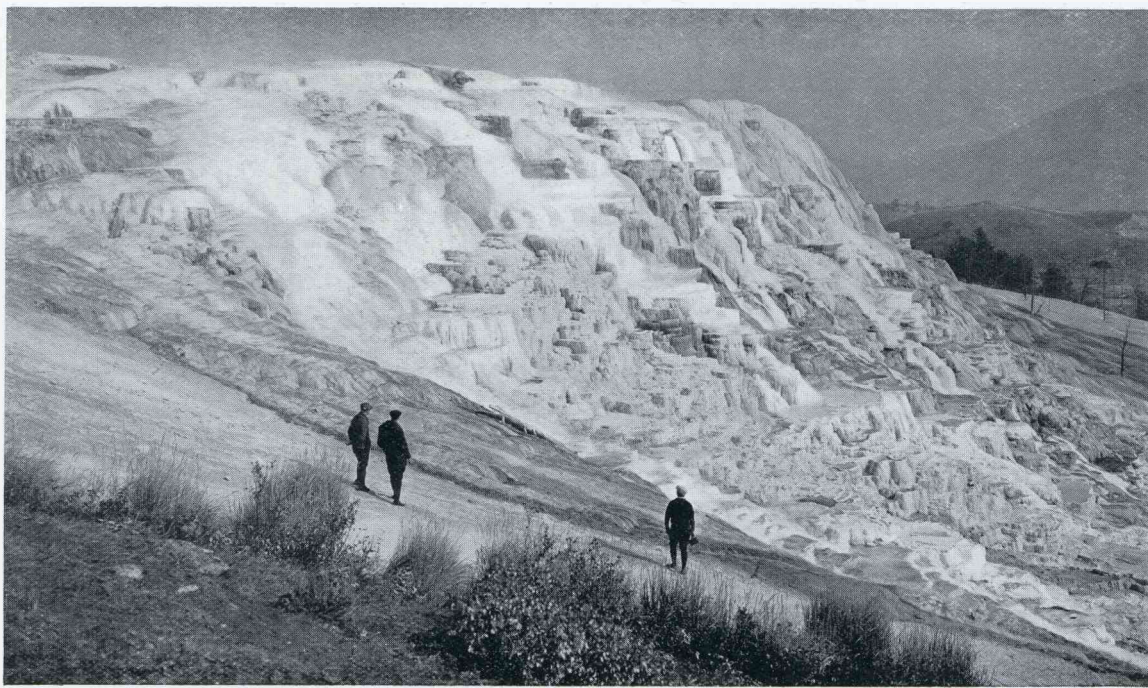
bijv. op plaatsen waar we gedurende den zomer meer kleur enz. wenschen. Ook kunnen we de plantjes te voren in potjes of in bakken opkweken om er dan later kaal geworden plekken mee op te fleuren. We moeten ook hier weer uit het overvloedige materiaal een zeer beperkte keus doen. Bijzonder aardig is *Alyssum maritimum*, een 10 à 30 cm hoog plantje dat in Juli—Sept. zeer rijk bloeit met geurende, witte trosjes. Prachtig van kleur is *Asperula orientalis*, in de meeste zaadcatalogi verhandeld onder den naam *A. azurea setosa*. De ongeveer 20 cm hoge fijne plantjes krijgen hemelsblauwe bloempje in grooten getale in Juli—Sept. Slaapmutsjes, *Eschscholtzia californica* zijn zeer dank-

FAMILIEGELUK IN DEN VIJVER

bare, algemeen bekende planten. Ze bloeien van Juli tot eind September met talloze, groote, oranjeleurige bloemen. *Gilia aurea* is een alleraardigst, 5 à 15 cm hoog plantje, waarvan de vele goudgele bloempjes de aandacht trekken in Juli—Sept. Bijzonder fijn is *Linaria alpina*, waarvan de blauwachtige blaadjes met de vele violet-purperen

bloempjes in Juni—Aug. een waar sieraad zijn. *Sedum coeruleum* is ook alleraardigst wanneer in Juli—Aug. de talrijke hemelsblauwe bloempjes de 5 à 15 cm hoge plantjes als het ware geheel bedekken. ☞ We hebben hiermee een greep uit de verschillende planten gedaan, waarmee elke tuinbezitter succes kan hebben en zijn thans aan het einde dezer

IN HET YELLOWSTONE PARK (V.S.) HEBBEN DE AFZETTINGEN VAN WARME BRONNEN IN DEN LOOP DER EEUWEN DEZEN IN ALLERLEI TINTEN GEKLEURDEN TERRASBERG DOEN ONTSTAAN

artikelen gekomen. Dus aan het werk en ziet of er aan uw tuintje in dezen trant iets te verbeteren valt! Hebt ge moeilijkheden of wilt ge namen of andere bijzonderheden weten, welnu, ik ben steeds tot helpen bereid.

MARK TWAIN kon tijden hebben, dat hij vreeselijk schrijflui was. Zoo had de Amerikaansche schrijver Bret Harte langen tijd op een brief van Twain gewacht en hem ten einde raad per post een vel briefpapier en een postzegel toegezonden, om hem aan zijn verzuim te herinneren. Prompt kwam het antwoord, maar in den vorm van een briefkaart, waarop de woorden: „Papier en postzegel ontvangen, zend alsjeblieft nog enveloppe.”